

Ruch biblijny i liturgiczny

Nr 3

ROK XV

1962

Ks. Stanisław Grzybek, Kraków-Częstochowa

ZŁOTE JUBILEUSZE KAPŁAŃSKIE

Dobrze się złożyło, że redakcja „Ruchu Biblijnego i Liturgicznego“ założonego i wydawanego niemal przez 10 lat z wielkim trudem i poświęceniem przez ks. prof. dra Aleksę Klawa k a może dziś, tj. w 15 roku swojego istnienia złożyć swoim najbardziej zasłużonym współpracownikom i sympatykom naszego pisma najlepsze życzenia z okazji ich złotego jubileuszu 50-lecia kapłaństwa.

50 lat kapłańskiej pracy, pracy duszpasterskiej, organizacyjnej, naukowej i społecznej to bardzo wiele. To przede wszystkim 18 250 odprawionych Mszy św., to ponad 10 000 wygłoszonych kazań, referatów i przemówień, to ok. 200 000 wyspowiadanych ludzi, to w odniesieniu do pracowników naukowych zapisane i wydrukowane ponad 20 ton papieru. To jest ten bilans, który się da zmierzyć miarą, zważyć wagą i zamienić na dostrzegalne wartości. Ale jest jeszcze inny bilans, bilans nadprzyrodzonego życia, wiadomy tylko samemu Bogu, którego nie uchwyci żadna miara ani nie dostrzeże najbardziej wprawne oko wnikliwego badacza. Ten bilans jest największą radością i powodem do słusznej dumy dla każdego zasłużonego Jubilat-kapłana.

„Ruchowi Biblijnemu i Liturgicznemu“ jako organowi Polskiego Towarzystwa Teologicznego w Krakowie, przypadł w udziale miły i zaszczytny obowiązek złożenia serdecznych życzeń i szczerych gratulacji kapłanom-Jubilatom związanym ściśle z naszym Towarzystwem Teologicznym.

Przede wszystkim składamy życzenia:

JE. Najrzewielebniejszemu Księdzu Arcybiskupowi drowi EUGENIUSZOWI BAZIAKOWI, Ordynariuszowi-Metropolicie archidiecezji krakowskiej, wielkiemu sympatykowi i opiekunowi P. T. T. w Krakowie, propagatorowi „Ruchu Biblijnego i Li-

turgicznego“ w archidiecezji krakowskiej i diecezji lubaczowskiej, razem z wyrazami głębokiej czci i synowskiego przywiązania.

Najlepsze życzenia przekazujemy także:

Ks. drowi FERDYNANDOWI MACHAYOWI, infułatowi i archiprezbiterowi kościoła mariackiego, proboszczowi par. Najśw. Marii Panny w Krakowie, i Dziekanowi miasta Krakowa długoletniemu wydawcy i przyjacielowi „Ruchu Biblijnego i Liturgicznego“.

Ks. drowi WŁADYSŁAWOWI WICHROWI, profesorowi Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie, Tajnemu Szambelanowi Ojca Św., Gremialnemu Kanonikowi Kapituły Katedralnej Krakowskiej, 12-letniemu Prezesowi Polskiego Towarzystwa Teologicznego w Krakowie, stałemu współpracownikowi „Ruchu Biblijnego i Liturgicznego“.

Ks. drowi TEOFIŁOWI DŁUGOSZOWI, profesorowi UJK i UJ, założycielowi Polskiego Towarzystwa Teologicznego we Lwowie, profesorowi Historii Kościoła Powszechnego w Arcybiskupim Seminarium Duchownym w Krakowie.

Z okazji niniejszej uroczystości pozwalamy sobie umieścić kilka uwag biograficznych o dostojnych jubilatach.

* * *

Jego Ekscelencja Ksiądz Arcybiskup dr Eugeniusz Bazia k urodził się 8 marca 1890 r. w Tarnopolu, gdzie uczęszczał do Szkoły Powszechnej i gdzie również ukończył gimnazjum w 1908 r. W tymże samym roku wstąpił do Metropolitalnego Seminarium Duchownego ob. łac. we Lwowie, zapisując się równocześnie na studia teologiczne na Uniwersytecie Jana Kazimierza. Po czteroletnich studiach uniwersyteckich otrzymuje święcenia kapłańskie 14 lipca 1912 r. Od tego czasu poświęci się niezmqdowanie pracy pedagogiczno-duszpasterskiej, którą niby jedną wielką kłamrą obejmie całe swoje bogate w treść kapłańskie i biskupie życie. Od roku 1912 do 1919 pełni najpierw obowiązki wikariusza w Żółkwi, a potem administratora parafii rzym.-kat. w Tarnopolu. Po zakończeniu pierwszej wojny światowej zostaje powołany w 1919 r. do Arcybiskupiego Seminarium Duchownego na stanowisko najpierw prefekta studiów a potem wicerektora. Na tym stanowisku pracuje bardzo ofiarnie do 1931 r., zyskując sobie wielką sympatię i miłość swoich wychowanków. Równocześnie jako wicerektor pełni obowiązki katechety w żeńskim Seminarium Nauczycielskim we Lwowie. W między czasie pisze pracę naukową i zyskuje stopień doktora teologii na UJK. 17. XI. 1921 r.

JE. KS. ARCBP DR EUGENIUSZ BAZIAK
zmarł w Warszawie 15. VI. 1962 r.

Władza diecezjalna w uznaniu jego zasług mianuje go w 1931 r. proboszczem i dziekanem w Stanisławowie, zaś Ojciec Święty Pius XI, odznacza go godnością Protonotariusza Apostolskiego. Krótko, bo zaledwie 2 lata duszpasterzuje ks. arcbp Baziak na stanowisku proboszcza i dziekana, gdzie daje się poznać jako gorliwy duszpasterz i prawdziwy apostoł Chrystusowej sprawy. Dnia 15 września 1933 r. Stolica Apostolska wynosi go do godności biskupa sufragana lwowskiego, zaś ówczesny rządca archidiecezji ks. arcbp Twardowski obdarza go równocześnie zaszczytną funkcją rektora Seminarium Duchownego. Znowu wraca ks. arcybiskup do Lwowa, ale tym razem już po to, by objąć w nim wkrótce już na stałe rządy archidiecezją lwowską. W roku 1944 Stolica Apostolska mianuje go arcybiskupem tyt. Pariańskim i koadiutorem JE. ks. arcbpa Twardowskiego z prawem następstwa po jego śmierci. Dnia 22 listopada 1944 JE. ks. arcbp Baziak obejmuje jako prawowity rządca arch. lwowskiej w posiadanie stolicę Metropolitalną we Lwowie. Od 23 lipca 1951 mianowany Administratorem Apostolskim pełni po dzień dzisiejszy obowiązki Ordynariusza Archidiecezji Krakowskiej.

Najdostojniejszemu Arcypasterzowi na tak uroczysty i ważny dzień Jego życia 50-lecia kapłaństwa ślemy najserdeczniejsze życzenia poparte naszą gorącą modlitwą do Dobrego Pasterza i Jego i naszej wspólnej Matki¹.

* * *

Ks. Ferdynand Machay urodził się 4 maja 1889 r. w Jabłonce na Orawie, jako ósme z 11 dzieci. Pierwsze nauki pobierał w Szkole Powszechnej w rodzinnej miejscowości, skąd w 11 roku życia wyjechał do gimnazjum do Bratysławy (dawne Węgry). Gimnazjum ukończył z odznaczeniem w 1908, poczym wstąpił do Seminarium Duchownego diecezji spiskiej. Po roku pobytu w tymże Seminarium przełożeni uznając jego zdolności wysłali go na dalsze studia uniwersyteckie do Budapesztu. Po skończonych studiach wraca w swoje rodzinne strony i otrzymuje 29 czerwca 1912 r. święcenia kapłańskie w katedrze w miejscowości Kapituła Spiska pod Lewoczą. Pełni kolejno obowiązki wikariusza w Zazribie na Orawie Słowackiej a w następnym roku (1913) zostaje przeniesiony na to samo stanowisko do Rozembarku do duszpasterza ks. A. Hlinki. Od roku 1914—1918 podczas trwania pierwszej wojny światowej pełni obowiązki kapelana wojskowego, po czym wraca do swojej diecezji,

¹ Po złożeniu niniejszego artykułu doszła nas smutna wiadomość o śmierci śp. ks. arcbpa E. Baziaka dnia 15. VI. 1962 r. Redakcja R. B. L. postanowiła nie zmieniać nic w niniejszym artykule by w ten sposób uczcić pamięć zmarłego Arcypasterza.

KS. DR FERDYNAND MACHAY

Ks. Infulat, archiprezbiter Kościoła Najśw. Marii Panny w Krakowie

gdzie oddaje się pracy charytatywno-społecznej. Kiedy po odzyskaniu niepodległości w listopadzie 1918 ludność Spisza i Orawy uchwaliła przyłączenie się do Polski, ks. inf. Machay wyjeżdża razem z delegacją górali do Paryża, celem zatwierdzenia tej uchwały. Na skutek jego zabiegów Rada Ambasadorów uchwałą z 28 lipca 1920 r. przyłączyła skrawki Spisza i Orawy do Polski, które pod względem kościelnym zostały włączone do archidiecezji krakowskiej. Tą drogą staje się Czcig. Jubilat już całkiem prawnie kapłanem archidiecezji krakowskiej i od 1920 złączy swe losy już nierozdzielnie z samym miastem Krakowem. W 1920 r. mianuje go JE. ks. kard. Sapieha penitencjarzem przy kościele Najśw. Marii Panny, a w kilka lat później Generalnym Sekretarzem Akcji Katolickiej na całą archidiecezję. W związku z tym zaczął się liczne wyjazdy i prace w terenie, gdzie ks. Jubilat daje się poznać jako niestrudzony pracownik w winnicy pańskiej. W roku 1929 wyjeżdża powtórnie do Paryża na dokończenie studiów społecznych, gdzie zyskuje doktorat teologii na Uniwersytecie Warszawskim. Po powrocie ze swoich studiów pełni kolejno obowiązki wikariusza przy Katedrze Wawelskiej, a od 1934 ponownie penitencjarza przy kościele Mariackim. W 1937 r. otrzymuje probostwo Najśw. Salwatora na Zwierzyńcu, a dnia 17 października zostaje mianowany proboszczem par. Najśw. Marii Panny i dziekanem miasta.

Olbrzymia, różnorodna i bogata w treść jest praca naukowa, społeczna, organizacyjna i duszpasterska ks. inf. Machaya. Jest wprost rzeczą niemożliwą ocenić ją obiektywnie i scharakteryzować należycie w tym krótkim sprawozdaniu. Z konieczności rzeczy traktuję ją tylko „per capita“, sądząc, że inni specjalnie do tego powołani uczynią to o wiele lepiej i dokładniej ode mnie.

Ks. inf. Machay to przede wszystkim duszpasterz, ale taki który podbudował swoje zainteresowania duszpasterskie solidnym naukowym przygotowaniem. Wyrazem jego zainteresowań naukowych są napisane przez niego następujące prace: *Moja droga do Polski*, wyd. dwukrotnie 1922 i 1938; *Działalność duszpasterska kard. Radziwiłła*, *Zadania duszpasterskie ludzi świeckich*, *Rozwiązanie sprawy społecznej* itp. Ks. inf. Machay oprócz pisanych przez siebie większych prac, artykułów, esejów i recenzji, założył dwa wydawnictwa, z których pierwsze *Wydawnictwo Ks. Machaya*, prowadzone przed II wojną światową zajmowało się głównie dostarczaniem pomocy homiletycznych kapłanom i przyswajało w polskim tłumaczeniu znakomite dzieła ks. bpa Prohaszki i ks. bpa Totha. Drugie wydawnictwo popularnie nazywane *Wydawnictwem Mariackim* zaczęło rozwijać swoją działalność dzięki inicjatywie ks. Infułata od r. 1945 i rozbudowane na szeroką skalę dostarczało społeczeństwu różnych książek związa-

nych głównie z problematyką religijną. Niezapomniane są także zasługi Czcig. Jubilata związane z czasopismem „Polonia Sacra“ i „Ruch Bibl. i Liturgiczny“, które to pisma, szczególnie to ostatnie właśnie dzięki hojnej pomocy materialnej ks. Inf. Machaya, mogło przetrzymać swój kryzys i może wychodzić do dnia dzisiejszego.

Koroną życia ks. jubilata Machaya, jest, jak on to sam określa, jego opieka i troska nad nieuleczalnie i obłożnie chorymi i opuszczonymi w jego parafii. Daje mu ona wiele satysfakcji i prawdziwej radości w trudnych i ciężkich chwilach jego doczesnego życia. Nam zaś pozwala sobie urobić o nim zdanie, że jest to kapłan naprawdę wielki, nie na przeciętną miarę, godny następcą wielkich apostołów miłości i chrześcijańskiego miłosierdzia.

Za całą spuściznę jego bogatego 50-letniego kapłańskiego życia, jesteśmy ks. infułatowi Machayowi szczerze wdzięczni, życząc mu wielu łask Bożych i dalszej życzliwości ludzkiej jeszcze na przyszłe jak najdłuższe lata jego ziemskiego życia. Plurimos annos!

* * *

Ks. dr Władysław Wicher urodził się 22 stycznia 1888 r. w Krzyszkowicach pow. Myślenice z rodziny chłopskiej. Do Szkoły Powszechnej uczęszczał w rodzinnej miejscowości i w Myślenicach, zaś egzamin dojrzałości złożył w gimnazjum św. Anny w Krakowie w 1908 r. Bezpośrednio po maturze wstępuje do Krakowskiego Seminarium Duchownego w Krakowie, gdzie studiuje teologię na Uniw. Jagiell. przez dwa lata. Od 1910—1915 przebywa na dalszych studiach w Insbrucku i tam uzyskuje doktorat teologii. W międzyczasie 8 września 1912 r. otrzymuje święcenia kapłańskie i odprawia uroczystą Mszę św. prymicyjną w swoich rodzinnych Krzyszkowicach. Od r. 1915—1919 pełni obowiązki wikariusza w Dziekanowicach, a potem katechety w Białej i w Żywcu. W 1919 r. Rada Wydziału Teologicznego Uniw. Jagiell. powołała go na stanowisko zastępcy profesora teologii moralnej. Od tego czasu wiąże się ks. prof. Wicher już całkowicie z Uniwersytetem i z pracą naukową, która stanie się największą treścią jego życia. Habilituje się w 1923 r., zaś w roku 1929 otrzymuje nominację na profesora nadzwyczajnego. W latach 1937—1939 pełni obowiązki dziekana Wydziału Teologicznego UJ, a w międzyczasie w 1938 r. otrzymuje nominację na profesora zwyczajnego. Aresztowany w październiku 1939 przez władze hitlerowskie razem ze wszystkimi profesorami UJ, przebywa w obozie koncentracyjnym w Sachsenhausen aż do 1940 r. Po powrocie z obozu pracuje przez lata okupacji od 1941—1945 jako administrator parafii Dziekanowice, k. Wieliczki.

Po wyzwoleniu w 1945 r. wraca z powrotem na Uniw. Jagiell., gdzie wykłada w dalszym ciągu aż do 1954 r. umiłowaną przez siebie teologię moralną. W 1954 r. razem z innymi profesorami Wydz. Teolog. UJ, przenosi się do Warszawy na Akademię Teologii Katolickiej, na której wykłada przez 3 lata. Od 1957 r. prowadzi wykłady w Seminarium Duchownym w Krakowie.

Bardzo rozległa i bogata jest społeczna, organizacyjna i naukowa praca ks. prof. Wichra. Prawie przez 12 lat od 1945 aż do 1957 r. jest prezesem Polskiego Towarzystwa Teologicznego, przez 10 lat redaktorem naczelnym czasopisma „Polonia Sacra“, współpracownikiem „Przeglądu Powszechnego“, „Ruchu Biblijnego“, „Ateneum Kapłańskiego“, „Homo Dei“ itp.

Nie sposób jest wyliczyć wszystkie prace naukowe dostojnego Jubilata, uczynią to niewątpliwie lepiej i dokładniej jego biografowie, ja tu ograniczę się tylko do niektórych z nich. Z prac monograficznych na uwagę zasługują następujące: *Niewolnictwo w nauce moralnej chrześcijaństwa*, Lwów 1922, Ks. Szymon Stanisław Makowski, *moralista polski XVII w.*, Kielce 1926, *Obowiązek misyjny*, Kielce 1930, *Urzędowa a osobista religijność*, Kraków 1934, *Pozytywizm teonomiczny u Jana Makowskiego i Jana Szydłowskiego, teologów kalwińskich XVII w.*, Warszawa 1935, *Moralność seksualna dzisiejszej młodzieży szkolnej*, Warszawa 1937, *Nauka teologii moralnej w dawnych seminariach misjonarskich*, Kraków 1947, *Principium reflexum i sumienie wątpliwe*, Warszawa 1948, *Teologia moralna na Wydziale Teologicznym Akademii Krakowskiej od końca XVIII w.*, *Wolność woli, determinizm psychologiczny jako zagadnienie etyczne i wychowawcze*, Warszawa 1932.

Poza tym ks. prof. Wicher napisał cały szereg artykułów i recenzji w takich czasopismach jak Przegląd Powszechny, Ateneum Kapłańskie, Przegląd Współczesny, Misterium Christi, Trzeźwość, Homo Dei, Polonia Sacra, Ruch Biblijny i Liturgiczny, Głos Narodu, Niedziela itp.

Niezależnie od pracy pisarskiej ks. prof. Wicher gromadził i gromadzi po dzień dzisiejszy w około siebie liczne rzesze studentów-teologów i kapłanów, których szczególnie interesuje teologia moralna, odbywa z nimi seminaria naukowe i kieruje ich pracami zarówno magisterskimi jak i doktorskimi. Jego rozległa wiedza, subtelnosc w obcowaniu z drugimi, wielka osobista kultura, jedna mu grono licznych przyjaciół, nie tylko z pośród jego uczniów ale także i z tych, którzy choćby jeden raz tylko zetknęli się z nim w swoim życiu.

Ojciec święty Pius XII w uznaniu jego zasług odznaczył go godnością tajnego szambelana, zaś JE. ks. arcbp Baziak zaliczył go w poczet katedralnych kanoników Kapituły Krakowskiej.

KS. DR WŁADYSŁAW WICHER
Profesor Uniwersytetu Jagiellońskiego, Tajny Szambelan Ojca Świętego
Kanonik Kapituły Metropolitalnej w Krakowie

Ks. Teofil Długosz urodził się w 1887 r. w miejscowości Świdówka, w pow. bocheńskim. W 1908 r. złożył egzamin dojrzałości w Gimnazjum im. Nowodworskiego w Krakowie, po czym wstąpił do Seminarium Duchownego ob. łać. we Lwowie odbywając równocześnie studia teologiczne na UJK w latach 1908—1912. Dnia 30 czerwca 1912 r. otrzymuje święcenia kapłańskie, po których pełni obowiązki wikariusza w parafii Złoczów aż do 1915 r. W tym roku JE. ks. arcbp lwowski wysłał go na dalsze studia do Wiednia, gdzie pracuje naukowo aż do 1918 r. Uwieńczeniem jego studiów wiedeńskich jest doktorat, który zyskuje na Uniw. Jagiell. w Krakowie w 1919 r. Od tego czasu aż do 1930 r. pracuje jako katecheta we Lwowie, najpierw w Szkole Powszechnej PP. Benedyktynek łać., a potem w Gimnazjum SS. Urszulanek, interesując się równocześnie umiłowaną przez siebie dziedziną historii kościelnej. W r. 1930 na wniosek Wydziału Teologicznego UJK we Lwowie otrzymuje stypendium z Ministerstwa WRiOP i wjeżdża na dalsze studia do Rzymu, gdzie pracuje w Archiwum Watykańskim pod kierunkiem Józefa Korzeniowskiego i dra Ludwika Boratyńskiego do 15 lipca 1931 r. Po powrocie z Rzymu otrzymuje stanowisko zastępcy profesora Historii Kościoła Powszechnego we Lwowie. Habilituje się w 1937 r. Od chwili wybuchu II wojny światowej wykłada Historię Kościoła Powszechnego i w Polsce, najpierw w Seminarium Duchownym ob. łać. we Lwowie, a potem od 1945 r. w Kalwarii Zebrzydowskiej. W październiku 1950 Rada Wydziału Teologicznego UJ powołuje go na stanowisko zastępcy profesora Historii Kościoła Powszechnego, na którym pracuje aż do 1954 r. Dnia 2 października 1954 r. otrzymuje nominację na profesora nadzwyczajnego na Akademii Teologii Katolickiej w Warszawie, gdzie wykłada do 1957 r. Równocześnie od 1954 do dziś jest profesorem Historii Kościoła Powszechnego w Arcybiskupim Seminarium Duchownym w Krakowie.

Olbrzymie są zasługi ks. prof. Długosza na przestrzeni jego 50 lat kapłaństwa, zarówno naukowe, jak i organizacyjne, wydawnicze i społeczne.

Już jako uczeń Gimnazjum Nowodworskiego w Krakowie był redaktorem pisma pt. *Młodzież*, organu abstynenckiego koła młodzieży szkół średnich. Potem jako młody kapłan po skończonej pierwszej wojnie światowej razem z kolegami, którzy słuchali wykładów wybitnego historyka ks. prof. Fijałka, zakłada i wydaje czasopismo „Przegląd Teologiczny“ i jest jego naczelnym redaktorem w latach 1920—1925. Równocześnie za jego staraniem i z jego inicjatywy powstaje towarzystwo „Biblioteka Religijna“ im. arcbpa Bilczewskiego, które oprócz książek popu-

KS. DR TEOFIL DŁUGOSZ
Profesor UJK, UJ i A. T. K.

larnych zamierza także wydawać książki naukowe m. in. Komentarz do Pisma św.

W tym samym czasie wspólnie z ks. Szydelskim, prof. UJK przystąpił do zorganizowania „Polskiego Towarzystwa Teologicznego“, które miało popierać twórczość naukową teologów w Polsce. Jest członkiem komitetu organizacyjnego i członkiem zarządu tegoż towarzystwa przez długie lata aż do wybuchu drugiej wojny światowej.

Od 1923—26 jest naczelnym redaktorem „Miesięcznika Katechetycznego“, od 1926—27 redaktorem tygodnika ludowego „Ojczyzna“, w 1928 r. zakłada czasopismo „Lwowskie wiadomości parafialne“, które redaguje i sam prowadzi do 1930 r. Wielkie są jego zasługi w dziedzinie zorganizowania „Gazety Kościelnej“ której jest stałym współpracownikiem w latach 1925—26, podnosząc jej poziom i nadając niemal charakter naukowego pisma.

Nie obca była także ks. prof. Długoszowi organizacyjna i społeczna praca zarówno wśród szeregów braci kapłanów jak również wśród młodzieży i starszego społeczeństwa. Między innymi pracował wybitnie w takich organizacjach jak „Towarzystwo Wzajemnej Pomocy Kapłanów“, „Stowarzyszenie Księży Prefektów“, „Towarzystwo Szkoły Ludowej“ i inne.

Mimo, że wachlarz zainteresowań ks. prof. Długosza był szeroki a działalność jego wszechstronna, mimo tego miał on jeszcze zawsze czas na ścisłą pracę naukową, która właściwie jest naczelną pasją jego życia. Jego dorobek naukowy można by podzielić na trzy okresy: 1. od 1919—1930 r.; 2. od 1930—1939 r., a 3. od r. 1940 do chwili obecnej. Pierwszy okres obejmuje prace metodologiczne i podręcznikowe, z nich najważniejsze są następujące: *Postulaty badań nad kaznodziejstwem polskim*, *Kościół w Polsce, stan obecny w świetle cyfr*, *Monografia parafii — wskazówki metodologiczne*, *Ks. arcbp Bilczewski wobec rzeczywistości szkolnej*, *Rekolekcje w ocenie młodzieży*, *Historia Kościoła Katolickiego*, Lwów 1925 i inne. Drugi okres pisarskiej pracy naukowej ks. prof. Długosza opiera się już o materiały zdobyte w Archiwum Watykańskim i wyraża się następującymi pozycjami: *Oryginały synodów prowincjalnych polskich w XVII w.*, *Procesy informacyjne 25 biskupów na wakansie*, *Visitatio liminum*, *Relacje arcybiskupów lwowskich*, *Relacje biskupów kamienieckich, kijowskich, inflanckich, smoleńskich i metropolitów kijowskich*, *Dzieje diecezji smoleńskiej*, *Korektury rzymskie w statutach prowincjonalnych gnieźnieńskich 1607, 1628, 1634*, *Biskupi polscy XVII i XVIII wieku*, *Rzut oka na dzieje lwowskiego Wydziału Teologicznego* itp. Od czasu wojny do dziś wydrukował ks. prof. Długosz obszerną pracę pt. *Życiorys królowej Jadwigi*, poza tym drobne prace np. *Życie liturgiczne diecezji krakowskiej*

w XV wieku, *Życie liturgiczne Krakowa za czasów królowej Jadwigi* itp. Niezależnie od prac drukowanych posiada ks. prof. Długosz olbrzymią ilość prac w rękopisach gotowych do druku. Oto tytuły niektórych z nich: *Relacje biskupów łuckich 1590—1800 roku*, *Dzieje parafii Niegowić*, *Rozwój sieci parafialnej w Polsce*, *Tytuły kościołów w Polsce*, *Skutki wolności wyznania w świecie w ciągu XIX w.*, *Polityczno-kościelne stanowisko Kołłątaja*, *Ks. Józef Kalasanty — 300-lecie zgonu*, *Św. Pius X*, *Pius XII*, *Kardynał Adam Sapieha*, *Przed soborem*, *Milennium*. Niezależnie od tego ks. prof. Długosz jako współpracownik „Lexikonu Buchbergera“ współpracuje czynnie z tym wydawnictwem, drukując tam odpowiednie artykuły dotyczące spraw Kościoła w Polsce.

Mimo swojego wieku i ciężkiej choroby, która ostatnio niespodziewanie go nawiedziła, Czcigodny Ksiądz Jubilat nie wypuszcza pióra z ręki. Może największą jego zasługą jest to, że umiał zgromadzić wokoło siebie liczną rzeszę studentów, którzy zachęteni przez niego do badań nad historią Kościoła Powszechnego i w Polsce piszą po dzień dzisiejszy pod jego kierunkiem liczne prace magisterskie i doktorskie wzbogacając w ten sposób naukowy dorobek katolickiej teologii w Polsce.

Kraków-Częstochowa

Ks. STANISŁAW GRZYBEK